

Колись Брехт сказав про систему Станіславського: головна її вартість у тому, що це система. У концепції гоголівського «Ревізора» Олександра Дзекуна важить те, що це саме концепція. Ніби мозаїка, вона викладається з численних нюансів та акцентів, де лише останній «камінчик» вивершує цілість. Точні побутові деталі стають знаками, як у класичному релігійному живописі. Парадоксально, що режисер не суперечить авторові, навпаки — аж надто уважний до нього, та саме тому Гоголь постає незвичним. Не соціально-сатиричним, а лірично-іронічним.

Індульгенція чи ревізія душ?

Увага до слова (чи до підтекстів) — вже з епіграфа «Неча на зеркало пенять...», виголошеного в зал Хлестаковим. І забруднене дзеркало таки бовваніє у глибині німим докором. Внутрішньо контрастуючи з містечком, візуально Хлестаков «монтується» до нього: його «петербурзький» (розписаний, як листівка) костюм перегукується із завісою-зображенням центральної площі (художники М.Гаврюшов, С.Канн). Як палиця з вузликом — більярдний кий (причина зубожіння) з величезним більярдом, що втілює «вбивання часу» кращими людьми міста. Напівпорожня сцена, на якій губляться герої, асоціюється з фуршетом на презентації невідомо чого і навіщо. І кожен з «ораторів» із шкіри пнеться, щоб його просто вислухали, описуючи кола по сцені чи видряпуючись на узвишшя чиновницьких попітрів, розташованих у вигляді тронів. У цій версії герої не дурники й шахраї, а люди розумні, хоч і спустошені дріб'язковим життям. Навіть Марія Антонівна — романтична й начитана, а Поштмейстер просто унікальний, коли зізнається про пристрасть до чужих листів, як про таємне збочення.

Вирішення «Ревізора», як правило, залежить від трактування пари Хлестаков і Сквозник-Дмухановський. Тут Городничий не деспот, а такий собі інтелігентний «Обломов» в окулярах. Хлестаков же — нереалізований митець, лицедій у житті. Пронизливо смішна сцена обіду в трактирі, подібно до «Золотої лихоманки» Чапліна, доведена до абсурду (аж із зав'язуванням носа серветкою). Але тим контрастніше виглядає фантастичний монолог Хлестакова, його шалена енергія в апатичному світі. Городничий і компанія так захоп-

люються грою у добродесність, що й самі починають вірити у власне покаяння й прощення. Режисер акцентує релігійний аспект: іконка, яка переходить з рук у руки, монолог слуги, читаний, ніби псалтир, довгий стіл із розламуванням хліба — як на картині «Тайна вечеря», а потім червоне вино причастя, храмова люстра з ритуальними свічками, які розбирають у фіналі. Тож і сцена з «хабарями» вирішена як жертвоприношення, але вже язичницьке: чиновники одягають ритуальні маски звірів. Сам же Хлестаков закиданий квітами на солом'яному ложі — в ролі цього самого жертвовного тельця-посланця? Здається, один порух підсвічника і... Це карнавальне покаяння і християнське ставлення до «подорожнього» приносить нібито «рай на землі» петербурзького життя, де всі натхненно піднесені. Тим жорстокішим стає розчарування при читанні листа самим Хлестаковим чомусь у стилі «реп» із сакраментальним «скучно». І оця наївність містечкової «еліти» така сучасна, на кшталт проспективів «Як потрапити до раю?» у вигляді туристичного путівничка чи фрази з телеінтерв'ю: «Як ви собі уявляєте страшний суд?». З «індульгенцією» не склалося, але ця репетиція не пройшла даремно, вони вже інші. І в очікуванні справжнього ревізора — верховного судді — всі нарешті збираються докупити на молитву. Однозначність у фіналі, певно, була зайвою (як з'ясувалося, наполягли актори), але й це марка постановника — розставлено всі крапки над усіма «і». «Ревізор» О.Дзекуна — не бурлескний фарс, а гірка трагікомедія. Вистава як розмова про «ревізію душ» — останній шанс перед апокаліпсисом в мініатюрі...

Надія Мірошніченко

«Ревізороманія» охопила останнім часом не лише Київ, а й Україну загалом, що спричинило у грудні 1999 фестиваль однієї п'єси — «Панове, до вас їде ревізор!». Одна з найцікавіших на ньому — вистава Донецького обласного музично-драматичного театру ім. Артема (режисер О.Дзекун).

■ К.Бабанин (Городничий) у виставі «Ревізор» за М.Гоголем. Режисер Олександр Дзекун.

Фото Я. Лапченкова.